

TEZKOR QIDIRUV FAOLIYATI TARIXI**Atanazarov Samandar Kuvandiq uli**

Ichki Ishlar Vazirligi akademiyasi 3-kurs kursanti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17688324>

Annotatsiya. Mazkur maqolada tezkor qidiruv faoliyatining tarixiy shakllanish jarayoni, uning hozirgi kundagi mazmuni va ahamiyati haqida soʻz yuritiladi. Shuningdek, tezkorlik va huquqiylik tamoyillarining uygʻunlashuvi hamda yosh mutaxassislarning bu sohadagi masʼuliyati yoritilgan.

Kalit soʻzlar: tezkor qidiruv faoliyati, jinoyatchilik, operativ xizmat, huquqiy asos, xavfsizlik, masʼuliyat.

Insoniyat jamiyatining eng qadimiy davrlaridanoq jinoyatchilikka qarshi kurash dolzarb masala boʻlib kelgan. Tarix shuni koʻrsatadiki, jinoyatni aniqlash, oldini olish va aybdorlarni fosh etishda tezkorlik, kuzatuvchanlik va tahliliy fikrlash inson tafakkuri bilan birga rivojlangan.

Bugungi kunda bu faoliyat “tezkor qidiruv faoliyati” deb atalib, mustahkam huquqiy asosga ega boʻlgan, jamiyat xavfsizligini taʼminlovchi muhim tizim sifatida shakllangan.

Tezkor qidiruv faoliyatining ildizlari qadimgi Sharq sivilizatsiyalariga, xususan, Movarounnahr hududidagi davlat boshqaruvi anʼanalariga borib taqaladi. Tarixiy manbalarda qayd etilishicha, Amir Temur davrida davlat xavfsizligini taʼminlash, ichki tartibni mustahkamlash va jamiyatdagi tinchlikni saqlash maqsadida maxfiy axborot yigʻuvchi kishilar faoliyat yuritgan.

Ular jamiyatdagi xavfli guruhlar, fitna yoki jinoyat alomatlari haqida maʼlumot toʻplab, davlat rahbariga yetkazishgan.

Oʻrta asrlarda bu faoliyat hozirgi zamon tezkor qidiruv tizimining ilk koʻrinishlari sifatida namoyon boʻlgan. Buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temur oʻz “Tuzuklari”da davlat boshqaruvi, adolat va halollik tamoyillarini chuqur ifoda etgan. U har bir viloyatdagi ahvolni bilib turish uchun diyonatli, toʻgʻri soʻzli voqeanavislarni tayinlagan.

Ularning vazifasi — xalq turmushi, boshqaruvdagi holat va jamiyatdagi muammolar haqida aniq maʼlumot toʻplash va uni bevosita hukmdorga yetkazish edi. Agar ular haqiqatni buzgan yoki yolgʻon yozgan boʻlsa, jazolangan.

Amir Temur uchun adolat — kuch manbai, xalq tinchligi esa davlat qudratining oʻlchovi boʻlgan. U hokimlar yoki sipohiyalar xalqqa zulm qilganini eshitsa, darhol chora koʻrgan. Bu esa bugungi tezkor xodimlar uchun ham oʻrnak: har bir axborot, har bir xabar ortida inson taqdiri turganini unutmaslik kerak.

Bugungi kunda tezkor qidiruv faoliyati jinoyatlarning oldini olish, ularni fosh etish, jinoyatchilarni aniqlash va izlashda hal qiluvchi oʻrinni egallaydi. Davlat xavfsizligini taʼminlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda bu tizimning roli beqiyosdir.

Zamonaviy davrda texnologiyalar, sunʼiy intellekt, videokuzatuv tizimlari, biometrik maʼlumotlar va maʼlumotlar tahlili kabi innovatsion vositalar tezkorlikni oshirishda katta yordam bermoqda. Biroq har qanday ilgʻor texnika ortida inson omili — halollik, hushyorlik va fidoyilik turadi. Shu sababli har bir tezkor xodim oʻz faoliyatida “kuch – adolatda” degan tarixiy tamoyilni yodda tutishi zarur.

Tezkor qidiruv faoliyati — bu nafaqat jinoyatchilikka qarshi kurashning, balki jamiyat tinchligi va adolatni taʼminlashning asosiy tayanchi. Uning tarixi uzoq, mazmuni esa doimo yangilanib borayotgan tizimdir.

Yangi avlod tezkor xodimlari esa bu sohaning faxrli davomchilari sifatida nafaqat tajriba, balki zamonaviy bilim va texnologik tafakkur bilan qurollanishlari lozim.

Manbalar

1. “Temur tuzuklari” — Amir Temur
2. O‘zbekiston Respublikasi “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni (2009-yil 25-sentabr, O‘RQ–223-son)
3. Jinoyatchilik va unga qarshi kurash tarixiga oid ilmiy maqolalar.